

Inklusiivisen koulutuksen laadun edistämisen pääperiaatteet

Suosituksia päättäjille

Inklusiivisen koulutuksen laadun edistämisen pääperiaatteet

Suosituksia päättäjille

Education and Culture DG

Lifelong Learning Programme

Raportin julkaisemiseen on saatu tukea Euroopan komission Koulutuksen ja kulttuurin pääosastolta:

http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/index_en.htm

Raportin laatijat:

Lucie Bauer, kehittämiskeskuksen edustajiston jäsen, Itävalta
Zuzana Kaprova, kehittämiskeskuksen edustajiston jäsen, Tšekin tasavalta
Maria Michaelidou, kehittämiskeskuksen edustajiston jäsen, Kreikka
Christine Pluhar, kehittämiskeskuksen edustajiston jäsen, Saksa

Toimitus: Amanda Watkins, kehittämiskeskuksen työntekijä

Julkaisun lainaaminen on sallittua, kunhan lähde mainitaan selkeästi. Raportin suomenkieliseen versioon tulee viitata seuraavilla julkaisutiedoilla: Euroopan erityisopetuksen kehittämiskeskus, 2009. *Inklusiivisen koulutuksen laadun edistämisen pääperiaatteet – suosituksia päättäjille*. Odense, Tanska: Euroopan erityisopetuksen kehittämiskeskus

Jotta tiedot olisivat mahdollisimman monien saatavilla, tämä tiedotusjulkaisu on tarjolla muokattavassa sähköisessä muodossa 21 kielellä. Julkaisun sähköiset versiot ovat saatavana kehittämiskeskuksen sivustosta osoitteesta:
<http://www.european-agency.org/publications/ereports>

Tämä raporttiversio kuuluu kehittämiskeskuksen jäsenmaiden alkuperäisen englanninkielisen version pohjalta toteuttamiin käännöksiin.

Käännös: Intertext

Kannen kuva: Daniela Demeterová, Tšekin tasavalta

ISBN (painettu): 978-87-92387-83-7 ISBN (sähköinen): 978-87-7110-006-8

© Euroopan erityisopetuksen kehittämiskeskus 2009

Sihteeristö
Østre Stationsvej 33
DK-5000 Odense C, Denmark
Puh: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Brysselin toimisto
3, Avenue Palmerston
BE-1000 Brussels, Belgium
Puh: +32 2 280 33 59
brussels.office@european-agency.org

www.european-agency.org

SISÄLLYS

ESIPUHE	5
1. JOHDANTO.....	7
2. EUROOPPALAINEN JA KANSAINVÄLINEN NÄKEMYS INKLUSIIVISESTA KOULUTUKSESTA.....	11
2.1 Toimintaa ohjaavat periaatteet Euroopan tasolla	11
2.2 Toimintaa ohjaavat periaatteet kansainvälisellä tasolla.....	12
3. INKLUSIIVISEN KOULUTUKSEN LAADUN KEHITTÄMISEN PÄÄPERIAATTEET	15
<i>Osallistumisen laajentaminen lisää kaikkien oppijoiden koulutusmahdollisuuksia.....</i>	15
<i>Kaikille opettajille suunnattu inklusiivista koulutusta käsittelevä koulutus</i>	17
<i>Inklusiota edistävä toimintakulttuuri.....</i>	18
<i>Inklusiota edistävät tukirakenteet</i>	19
<i>Inklusiota edistävät joustavat resursointijärjestelmät.....</i>	20
<i>Inklusiota edistävät linjaukset</i>	20
<i>Inklusiota edistävä lainsäädäntö.....</i>	22
Yhteenveto	23
4. LISÄTIETOA.....	25
4.1 Kehittämiskeskuksen lähteet	25
4.2 Muut lähteet.....	26

ESIPUHE

Kehittämiskeskuksen *Pääperiaatteet*-sarjan ensimmäinen raportti julkaistiin vuonna 2003. Sen nimi oli ”Erityisopetuksen pääperiaatteet – Suosituksia päättäjille”, ja se perustui kehittämiskeskuksen vuoteen 2003 mennessä tekemiin tutkimuksiin.

Samoin kuin ensimmäinen raportti, myös tämä raportti on koulutuspolitiikan päättäjien laatima, ja sen tarkoituksena on tarjota muille eurooppalaisille päättäjille yhteenveto kehittämiskeskuksen teematyöhön perustuvista keskeisistä poliittisista linjauksista, joilla tuetaan erityyppistä erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden inklusiivista opetusta. Tämä julkaisu perustuu kehittämiskeskuksen vuodesta 2003 nykyhetkeen saakka tekemään työhön ja se kattaa seuraavat julkaisut:

- Erityisopetus Euroopassa vuonna 2003 (2003);
- Erityisopetus Euroopassa: Teemajulkaisu (osa 1 vuonna 2003 ja osa 2 vuonna 2006);
- Osallistava opetus ja opetuskäytännöt perusasteen ylempien luokkien opetuksessa (2005);
- Nuorten näkökulmia erityisopetukseen (2005);
- Erityinen tuki varhaislapsuudessa (2005);
- Yksilölliset siirtymäsuunnitelmat (2006);
- Arviointi inklusiivisissa oppimisympäristössä (2007 ja 2009);
- Nuorten ääni: Erilaisuuden kohtaaminen koulutuksessa (2008);
- Indikaattorien kehittäminen – eurooppalaista inklusiivista opetusta varten (2009);
- Kulttuurinen monimuotoisuus ja erityisopetus (2009).

Julkaisuista on tarjolla enimmillään 21 kieliversiota kehittämiskeskuksen sivustossa osoitteessa: <http://www.european-agency.org/publications>

Toivomme, että nämä kehittämiskeskuksen suositukset pääperiaatteista auttavat edistämään eurooppalaisten päättäjien työtä inklusiivisen koulutuksen hyväksi eri maissa.

Cor Meijer

Johtaja, Euroopan erityisopetuksen kehittämiskeskus

1. JOHDANTO

Pääperiaatteet-sarjan edellisen raportin tavoin myös tämän raportin tarkoitus on tuoda esiin koulutuspolitiikan keskeisiä alueita koskevia suosituksia, joilla voidaan tukea erityyppistä erityistä tukea tarvitsevien oppijoiden inklusiivista opetusta. Suositukset ovat perustana periaatteille, joilla edistetään inklusiivista ja kaikille yhteisen koulun tavoitteen toteutumista. Euroopassa tunnustetaan yleisesti, että inklusiivinen koulutus – tai Luxemburgin peruskirjan (1996) mukaisesti *kaikille yhteinen koulu* – muodostaa perustan sille, että erityyppistä erityistä tukea tarvitsevilla oppijoilla on yhtäläiset mahdollisuudet kaikilla elämänalueilla, kuten ammatillisessa ja muussa koulutuksessa sekä työ- ja yksityiselämässään. Raportin laatimisessa on hyödynnetty ensimmäisen *Pääperiaatteet*-sarjan raportin perusväittämää: ”*Osallistava opetus edellyttää joustavia koulutusjärjestelmiä, jotka kykenevät vastaamaan yksittäisten oppijoiden erilaisiin ja usein varsin moninlaisiin tarpeisiin*” (s. 5).

Tämänkin raportin kohderyhmänä ovat koulutuspolitiikan toimijat. Raportti heijastaa kuitenkin edellistä enemmän sitä, että tällä hetkellä on tärkeää antaa suosituksia inklusiivisen koulutuksen pääperiaatteista sekä yleisopetuksen että erityisopetuksen suuntaviivojen laatijoiden käyttöön. Näin taataan se, että inklusion edut tulevat mahdollisimman laajasti hyödynnetyiksi. Nyt tunnustetaan myös se, että yleisopetuksen kehittämiseksi tarvitaan hallinnolliset rajat ja eri koulutusasteet ylittävää keskustelua. Tässä raportissa esitetään suosituksia, jotka perustuvat kehittämisskeskuksen vuosien 2003–2009 aikana tuottamiin julkaisuihin siitä, mitä päättäjien tulisi tehdä inklusion edistämiseksi. (Yksityiskohtaiset tiedot kehittämisskeskuksen laatimista tutkimuksista kappaleessa 4: Lisätietoa).

Kehittämisskeskuksen julkaisut on tehty erilaisissa teemahankkeissa, joihin osallistuvat yleensä kaikki kehittämisskeskuksen jäsenmaat¹.

Jäsenmaiden ministeriöiden edustajat tekevät keskukselle hankesesityksiä painopistealueidensa ja kehittämistarpeidensa mukaisesti.

¹ Vuodesta 2009 lähtien kehittämisskeskuksen jäsenmaita ovat: Alankomaat, Belgia (flaamin- ja ranskankieliset yhteisöt), Espanja, Irlanti, Islanti, Italia, Itävalta, Kreikka, Kypros, Latvia, Liettua, Luxemburg, Malta, Norja, Portugali, Puola, Ranska, Ruotsi, Saksa, Slovenia, Suomi, Sveitsi, Tanska, Tšekin tasavalta, Unkari, Viro ja Yhdistynyt kuningaskunta (Englanti, Pohjois-Irlanti, Skotlanti ja Wales).

Hankkeissa käytetään erilaisia menetelmiä (tutkimuksilla tai kyselyillä koottujen maakohtaisten tietojen analysointi, kirjallisuustutkimus tai asiantuntijoiden haastattelut) ja tuotetaan monenlaista aineistoa (painettuja julkaisuja, sähköisiä raportteja ja muuta materiaalia).

Kaikissa tämän raportin laatimisessa käytetyissä teemahankkeissa keskityttiin eri tekijöihin, jotka edistävät oppijoiden mahdollisuutta osallistua koulutukseen omissa yhteisöissään. Vaikka tämän raportin pohjana käytetyt tiedot koskevat pääasiassa oppivelvollisuuskoulua, raportissa esitellyt periaatteet tukevat elinikäistä oppimista ja perimmäisenä tavoitteena olevaa erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden sosiaalista inklusiota. Kuten vuoden 2003 raportissa esitettiin, inklusion muodot vaihtelevat eri maissa ja *"hankkeen osallistujamaat ovat eri vaiheessa – – kohti inklusiivista opetusta"* (Watkins, 2007, s. 15).

Samoin kuin vuonna 2003, nytkin perusopetusta saavien ja virallisesti erityistä tukea tarvitseviksi tunnistettujen oppilaiden määrä jäsenmaissa vaihteli yhdestä yhdeksääntoista prosenttiin. Myös erityisoppilaitoksissa ja -luokilla olevien erityistä tukea tarvitsevien oppijoiden määrä vaihteli suuresti. Joissakin maissa erityisopetuksen piirissä oli alle yksi prosentti oppijoista, kun taas toisissa maissa määrä ylitti viisi prosenttia (2009). Tiedot heijastavat edelleen eroja arviointikäytännöissä, rahoitusrakenteissa ja opetuksen linjauksissa, eivätkä niinkään sitä, että erityisen tuen tarve vaihtelisi suuresti maittain.

Kuten vuonna 2003, mailla on edelleen erilaisia näkemyksiä erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden opetuksen järjestämisestä. On maita, joissa tavoitteena on täydellinen inklusiivinen opetus, maita joissa opetustarjonnan jatkumolla pyritään erilaisten tarpeiden täyttämiseen ja toisaalta maita joissa on tarkkarajaiset erilliset järjestelmät yleis- ja erityisopetukselle. On myös havaittavissa, että: *"kaikissa maissa käsitykset, politiikka ja käytännöt muuttuvat koko ajan"* (ibid.).

Inklusion kansallisten kontekstien eroista huolimatta kehittämisseskuksen jäsenmailla on keskeisiä yhteisiä inklusiolinjausten pääperiaatteita, jotka pohjautuvat keskuksen viimeisiin teemahankkeisiin. Nämä pääperiaatteet on kuvattu luvussa 3.

Kyseiset pääperiaatteet perustuvat yhteisymmärrykseen siitä, että inklusiivinen koulutus koskettaa suurta määrää syrjäytymisvaarassa olevia oppijoita eikä vain niitä, jotka on tunnistettu erityistä tukea

tarvitseviksi. Tämä liittyy sen tunnustamiseen, että laadukas erityistä tukea tarvitsevien oppijoiden opetus yleisopetuksessa johtaa laadukkaaseen koulutukseen kaikkien oppijoiden kohdalla.

Käsitys siitä, että yleisopetukseen osallistuvaa oppilasohjaa laajentamalla voidaan parantaa kaikkien oppijoiden koulutuksen laatua, heijastuu sarjan uusimman raportin nimessä: *Inklusiivisen koulutuksen laadun edistämisen pääperiaatteet*.

Tämä näkemys inklusiivisesta koulutuksesta näkyy myös monissa kansainvälisissä raporteissa ja julkilausumissa, joita esitellään seuraavassa kappaleessa johdantona kehittämiskeskuksen selvityksiin pohjautuville pääperiaatteille.

2. EUROOPPALAINEN JA KANSAINVÄLINEN NÄKEMYS INKLUSIIVISESTA KOULUTUKSESTA

Sekä kansainvälisellä että Euroopan unionin tasolla on lukuisia vammaisuutta, inklusiota ja erityisopetusta koskevia perussopimuksia, julistuksia, julkilausumia ja päätöslausemia, jotka muodostavat perustan maiden kansallisille linjauksille ja viitekehyksen niiden työlle². Myös kehittämiskeskus käyttää niitä omaa toimintaansa ohjaavina periaatteina. Seuraavassa esitellyt tämän julkaisun pohjana käytetyt keskeiset kansainväliset ja eurooppalaiset asiakirjat antavat laajemman kontekstin kehittämiskeskuksen tutkimuksille.

2.1 Toimintaa ohjaavat periaatteet Euroopan tasolla

Monissa eurooppalaisissa asiakirjoissa esitellään erityistä tukea tarvitsevia oppijoita koskevia jäsenvaltioiden tavoitteita, ja asiakirjat kertovat EU-maiden sitoutumisesta yhdessä sovittujen toimien toteuttamiseen. Monet näistä ovat julkilausumia neuvoston tavoitteista koulutuksen suhteen yleensä, esimerkiksi *Neuvoston (koulutus) selvitys Euroopan neuvostolle: Koulutusjärjestelmien konkreettiset tulevaisuuden tavoitteet* (2001) ja komission tiedonanto *Yhdenmukainen luettelo indikaattoreista ja vertailuarvoista, joilla arvioidaan edistymistä Lissabonissa asetettujen koulutusalan tavoitteiden saavuttamisessa* (2007).

Monissa keskeisissä asiakirjoissa keskitytään kuitenkin nimenomaisesti erityistä tukea tarvitsevien oppijoiden tarpeisiin ja heidän inklusiiviseen opetukseensa. Ensimmäinen tällainen asiakirja, opetusministereiden neuvoston päätöslauselma *Vammaisten lasten ja nuorten integraatiosta yleiseen koulutusjärjestelmään*, on peräisin vuodelta 1990. Myöhemmin EU:n jäsenvaltiot ratifioivat Yhdistyneiden kansakuntien antaman päätöslauselman *Yhtenäistetyt säännöt samanarvoisten mahdollisuuksien takaamiseksi vammaisille* (1993).

Vuonna 1996 neuvosto julkaisi *Päätöslauselman vammaisten ihmisoikeuksista* ja komissio tiedonannon (jolla kehoitetaan neuvostoa ryhtymään toimiin) *Vammaisten yhtäläiset mahdollisuudet*. Vuonna 2001 Euroopan parlamentti antoi päätöslauselman *Esteetön Eurooppa vammaisille*. Euroopan parlamentin vuonna 2003 antamaa

² Tässä mainittujen asiakirjojen tarkat viitetiedot on annettu kappaleessa 4.

päätöslauselmaa *Tavoitteena oikeudellisesti sitova Yhdistyneiden kansakuntien asiakirja vammaisten oikeuksien ja ihmisarvon edistämiseksi ja suojelemiseksi* seurasivat vuonna 2003 neuvoston päätöslauselma *Vammaisten työllisyyden ja sosiaalisen osallisuuden edistämisestä* sekä saman vuoden neuvoston päätöslauselma *Vammaisten oppilaiden ja opiskelijoiden yhtäläisistä mahdollisuuksista koulutukseen*. EU-jäsenvaltioiden erityisopetuspolitiikkaa ohjaavat pääasiassa kaksi EU-tason asiakirjaa.

Erityistä tukea tarvitsevien oppijoiden näkemyksiä esitellään asiakirjassa *Lissabonin julistus – nuorten näkemyksiä inklusiivisesta koulutuksesta* (2007), joka sisältää 29:ää maata edustavien erityistä tukea tarvitsevien toisen asteen, ammatillisissa tai korkea-asteen oppilaitoksissa opiskelevien nuorten ehdotuksia. Julistuksessa todetaan: ”*Me näemme inklusiivisessa opetuksessa paljon etuja. – – me tarvitsemme ystäviä ja kanssakäymistä niin erityistä tukea tarvitsevien kuin muidenkin ihmisten kanssa – – Inklusiivisesta opetuksesta on hyötyä kaikille osapuolille – niin meille kuin muillekin*”.

Vuonna 2007 Euroopan opetusministereiden neuvosto päätti, että erityisopetus on yksi Lissabon 2010 -tavoitteiden 16 painopistealueesta (Euroopan komissio, 2007). Euroopan yhteisöjen vuoteen 2020 ulottuvia tavoitteita koskevissa ehdotuksissa erityisopetusta tarvitsevat oppijat ovat edelleen eräs painopistealueista (2009).

2.2 Toimintaa ohjaavat periaatteet kansainvälisellä tasolla

Inklusiiviseen koulutukseen vaikuttavat kansainvälisen tason linjaukset on määritelty Unescon asiakirjassa *Policy Guidelines on Inclusion in Education (Inklusiivisen koulutuksen linjaukset)* (2009), *ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa* (1948), *syrynnän vastustamista opetuksen alalla koskevassa yleissopimuksessa* (1960), *lapsen oikeuksia koskevassa yleissopimuksessa* (1989) ja *Convention on the Protection and Promotion of Diversity in Cultural Expressions -yleissopimuksessa (Unescon yleissopimus kulttuuri-ilmaisujen moninaisuuden suojelemisesta ja edistämisestä)* (2005). *YK:n yleissopimus vammaisten oikeuksista* (2006), erityisesti sen 24. artikla, on tärkeä viime vuosien inklusiivisen koulutuksen puolestapuhuja. Näissä ja muissa kansainvälisissä asiakirjoissa ”– – määritetään keskeiset elementit, jotka on otettava huomioon, jotta taataan oikeus koulutukseen, oikeus laadukkaaseen koulutukseen ja oikeus kunnioitukseen oppimisympäristössä” (s. 10).

Suurin osa Euroopan maista on allekirjoittanut yleissopimuksen, enemmistö myös sen lisäpöytäkirjan ja on parhaillaan ratifioimassa molempia³.

Kaikki Euroopan maat ovat ratifioineet Unescon *Salamancan julistuksen erityisopetuksen periaatteista, toimintatavoista ja käytännöstä* (1994). Yhteinen julistus on erityisopetuksen kulmakivi Euroopassa ja on edelleen erityisopetuksen määritelmän tärkeä elementti monissa maissa. Euroopan maat ovat yhtä mieltä siitä, että Salamancan julistuksen periaatteiden tulisi olla kaiken koulutuspolitiikan, ei ainoastaan erityisopetuksen, perustana. Julistuksen periaatteisiin kuuluvat yhtäläiset mahdollisuudet oppia, yksilöllisten erojen kunnioittaminen ja laadukas henkilökohtaisia vahvuuksia heikkouksien sijasta korostava koulutus kaikille.

48. kansainvälisen koulutuskonferenssin (ICE) (2008) päätelmissä ja suosituksissa *Inclusive Education: The Way of the Future (Inklusiivinen koulutus: tulevaisuuden valinta)* esitetään lukuisia tärkeitä suosituksia, kuten:

- Päättäjien tulisi tunnustaa, että *"inklusiivinen koulutus on jatkuva prosessi, jolla kaikille pyritään tarjoamaan laadukas koulutus"*;
- Koulutuspolitiikalla ja -tarjonnalla tulisi pyrkiä *"edistämään lapsiystävällistä, tehokasta oppimista edistävää ja kaikki lapset osallistavaa koulukulttuuria ja -ympäristöä"* (UNESCO, 2008).

Unescon Inklusiivisen koulutuksen linjauksissa (2009) todetaan: "Inklusiivinen koulutus on prosessi, jolla parannetaan koulutusjärjestelmän mahdollisuuksia tavoittaa oppijat, joten se voidaan nähdä olennaisen tärkeänä strategiana koulutuksen tuomisessa kaikkien ulottuville – – 'Inklusiivinen' koulutusjärjestelmä voidaan luoda vain, mikäli tavallisista kouluista tulee inklusiivisempia – toisin sanoen, niiden on kyettävä paremmin kouluttamaan yhteisöjensä kaikki lapset" (s. 8).

Asiakirjassa todetaan myös: "Inklusiivisuus nähdään prosessina, joka ottaa huomioon ja vastaa kaikkien lasten, nuorten ja aikuisten erilaisiin tarpeisiin lisäämällä oppimaan osallistumista, kulttuurillista ja yhteisöllistä osallisuutta sekä vähentää ja poistaa koulutuksessa ja koulutuksesta syrjäytymistä. – – Inklusiivisuuden edistäminen merkitsee kes-

³ Päivitetyt tiedot osoitteesta: <http://www.un.org/disabilities/countries.asp?navid=17&pid=16>

kustelun herättämistä, myönteisten asenteiden rohkaisemista sekä koulutuksellisen ja sosiaalisen viitekehysten kehittämistä siten, että ne vastaavat koulutusrakenteiden ja -hallinnon vaatimuksiin. Siihen kuuluu panosten, prosessien ja ympäristöjen kehittäminen koko oppimiskokemusta tukevaksi ja oppimista edistäviksi sekä oppijan oppimisympäristön tasolla että järjestelmätasolla” (UNESCO, 2009, s. 7-9).

Linjauksissa korostetaan seuraavia inklusiivisen koulutuksen elementtejä:

- Inkluisio ja laatu ovat yhtä;
- Saavutettavuus ja laatu kuuluvat yhteen ja vahvistavat toisiaan;
- Laatu ja tasavertaisuus ovat inklusiivisen koulutuksen keskeisiä edellytyksiä.

Nämä elementit ovat erottamaton osa myös kehittämiskeskuksen teematyön pohjana olevia pääperiaatteita, joita esitellään seuraavassa osiossa.

3. INKLUSIIVISEN KOULUTUKSEN LAADUN KEHITTÄMISEN PÄÄPERIAATTEET

Tässä osiossa esitellyt pääperiaatteet perustuvat niihin koulutusjärjestelmien osa-alueisiin, jotka keskuksen työn perusteella vaikuttavat olevan tärkeimpiä inklusiivisen koulutuksen laadun kehittämässä ja siinä, että erityistä tukea tarvitsevien oppijoiden inklusiivista opetusta tuetaan. Nämä osa-alueet vaihtelevat kansallisesta lainsäädännöstä koulukohtaiseen työhön, ja jokainen osatekijä on nähtävä osana inklusiivisen koulutuksen laadun kehittämistä.

Suurin osa kehittämiskeskuksen pääperiaatteiden tunnistamiseen käyttämästä aineistosta liittyy oppivelvollisuuskouluun, mutta pääperiaatteita voidaan silti soveltaa elinikäisen oppimisen kaikkiin sektoreihin ja vaiheisiin.

Tarkasteltaessa kehittämiskeskuksen työtä vuodesta 2003 nykhetkeen voidaan erottaa seitsemän toisiinsa kytkeytyvää pääperiaatetta. Seuraavassa osiossa esitellään kyseiset periaatteet sekä suositukset, joita tarvitaan niiden soveltamisessa käytäntöön.

Pääperiaatteiden perimmäinen tavoite on *edistää inklusiivista koulutusta takaamalla laadukas koulutustarjonta*. Tämän vuoksi ensimmäiseksi esitellään osallisuuden lisääminen, jota kaikki muut pääperiaatteet tukevat.

Osallistumisen laajentaminen lisää kaikkien oppijoiden koulutusmahdollisuuksia

Inklusiivisen koulutuksen tavoite on laajentaa koulutuksen saavutettavuutta ja edistää kaikkien syrjäytymisvaarassa olevien oppijoiden täyttä osallistumista ja mahdollisuuksia hyödyntää koko potentiaaliaan.

Inklusiivisen koulutuksen laadun kehittämistä tarkasteltaessa on tarpeen korostaa tavoitteeseen olennaisesti liittyviä tekijöitä:

- *Inklusio koskettaa myös muita oppijoita, ei ainoastaan erityistä tukea tarvitseviksi tunnistettuja*. Se koskettaa kaikkia oppijoita, joilla on riski syrjäytyä koulutuksesta, mikä johtaa koulunkäynnin keskeyttämiseen;

- *Opetuksen saavutettavuus ei yksin riitä*. Osallistuminen tarkoittaa sitä, että kaikki oppijat voivat opiskella itselleen mielekkäällä tavalla.

Myönteisten asenteiden edistäminen koulutuksessa on elintärkeää osallistumisen laajentamisen kannalta. Vanhempien ja opettajien asenteet tukea tarvitsevien oppijoiden koulutusta kohtaan näyttävät määräytyvän pitkälti henkilökohtaisten kokemusten perusteella. Tämä tulee tunnustaa ja strategioita sekä resursseja tulee ottaa käyttöön/toteuttaa voidaksemme vaikuttaa asenteisiin. Myönteisiä asenteita voidaan edistää tehokkaasti mm.:

- *Varmistamalla, että kaikki opettajat ovat koulutettuja* ja että he tuntevat kykenevänsä ottamaan vastuun kaikista oppijoista ja heidän yksilöllisistä tarpeistaan;

- *Tukemalla oppijoiden ja heidän vanhempiensa osallistumista koulutus päätöksiin.* Tämä tarkoittaa sitä, että oppijat otetaan mukaan heidän omaa oppimistaan koskevaan päätöksentekoon ja että vanhempia tuetaan niin, että he voivat tehdä tietoon perustuvia valintoja lastensa kohdalla.

Yksittäisten oppijoiden koulutusuralla seuraavilla seikoilla näyttää olevan suuri merkitys osallistumisen laajentamisen kannalta:

- *Näkemyksistä oppimisesta prosessina*, jonka tavoite kaikkien oppijoiden kohdalla on oppimaan oppiminen, ei pelkästään ainekohtainen tieto;

- *Kaikkien oppijoiden yksilöllisten oppimistapojen kehittäminen*, jolloin oppija asettaa omat oppimistavoitteensa yhdessä opettajien ja perheensä kanssa, seuraa niiden toteutumista ja muokkaa niitä, ja häntä autetaan kehittämään jäsentynyt itsenäisen oppimisen tapa, jonka avulla hän voi ohjata omaa oppimistaan;

- *Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman (HOJKS) tai vastaavan yksilöllisen suunnitelman laatiminen osalle oppijoista*, jotka voivat tarvita perinpohjaisempaa paneutumista omaan oppimiseensa (ja joiden oppimistarpeet voivat olla monitahoisempia). HOJKSin tavoitteena tulisi olla oppijoiden itsenäisyyden lisääminen ja osallistuminen tavoitteiden asetteluun sekä yhteistyö vanhempien ja perheiden kanssa.

Oppimisenäkemys, jossa kaikkien oppijoiden erilaisiin tarpeisiin pyritään vastaamaan leimaamatta/luokittelematta heitä, on inklusion periaatteiden mukainen ja sen soveltamiseen tarvitaan kaikkia oppijoita hyödyttäviä koulutusstrategioita ja menettelyjä, joita ovat:

- *Yhteistoiminnallinen opetus*, jossa opettajat toimivat tiimilähtöisesti, ja johon oppijat itse, heidän vanhempansa, muut oppijat, koulun muut

opettajat ja muu henkilökunta sekä moniammatillisen tiimin jäsenet osallistuvat tarpeen mukaan;

- *Yhteistoiminnallinen oppiminen*, jossa oppijat auttavat toisiaan esimerkiksi vertaistutoroinnin avulla joustavissa ja huolellisesti suunnitelluissa ryhmissä;

- *Yhteistoiminnallinen ongelmanratkaisu*, jossa käytetään järjestelmällisiä menetelmiä myönteiseen luokan hallintaan;

- *Heterogeeniset oppijaryhmät* ja eriyttävä opetus, joka vastaa oppijoiden erilaisiin tarpeisiin. Tällaiseen lähestymistapaan kuuluu kaikkia oppijoita koskevana järjestelmällinen tavoitteiden asettaminen, muokkaaminen ja seuranta, vaihtoehdotiset oppimispolut, joustava opetus ja erilaiset ryhmäjaot;

- *Opetuksen tuloksellisuus*, joka perustuu määriteltyihin tavoitteisiin, vaihtoehdotisiin oppimispolkuihin, joustavaan opetukseen ja selkeään palautteen antamiseen oppijoille;

- *Opimista tukeva arviointi*, joka ei leimaa oppijoita tai johda kielteisiin seurauksiin. Arvioinnissa tulisi omaksua kokonaisvaltainen/ekologinen näkemys, joka kattaa oppimisen tiedolliset, taidolliset, sosiaaliset ja emotionaaliset näkökulmat ja kertoo selvästi oppimisprosessin etenemisestä.

Yleisopetukseen osallistumisen laajentamisen strategioita ei voida toteuttaa erillään laajemmasta koulunkäynnin ja kodin kontekstistä. Kaikkien oppijoiden koulutusmahdollisuuksien lisäämiseksi tiettyjen toisistaan riippuvien tekijöiden on tuettava yksittäisten opettajien työtä. Nämä tekijät esitellään seuraavassa osiossa.

Kaikille opettajille suunnattu inklusiivista koulutusta käsittelevä koulutus

Jotta opettajat voivat työskennellä tuloksellisesti inklusiivisissa ympäristöissä, heillä on oltava sen edellyttämät arvot ja asenteet, taidot ja pätevyydet sekä tarvittavat tiedot ja ymmärrys.

Jo peruskoulutuksen tulisi valmistaa kaikkia opettajia työskentelemään inklusiivisen koulutuksen parissa, ja heille tulisi varmistaa mahdollisuus myöhempään jatko- ja täydennyskoulutukseen, jotta he voivat kehittää inklusiiviseen koulutukseen liittyviä tietojaan ja taitojaan inklusiivisessa ympäristössä.

Koulutus sisältää tiedot ja taidot seuraavista aihepiireistä:

- *Eriyttäminen ja erilaisiin tarpeisiin vastaaminen* yksilöllisen oppimisen tukena luokkatyöskentelyssä;
- *Yhteistoiminta vanhempien ja perheiden kanssa*;
- *Yhteistoiminta ja tiimityö*, jotka mahdollistavat opettajien sekä muiden asiantuntijoiden tehokkaan tiimityöskentelyn oppilaitoksissa tai niiden ulkopuolella.

Kaikille opettajille annettavan inkluusiokoulutuksen lisäksi opettajakoulutusjärjestelmien tulisi tarjota seuraavia koulutusmahdollisuuksia:

- *Erikoistumiskoulutus* erityisasiantuntemuksen ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi ja kaikkien inkluusiivisissa ympäristöissä työskentelevien opettajien tukemiseksi;
- *Yhteistä koulutusta* eri palvelujen ja alojen asiantuntijoille yhteistoiminnan tehostamiseksi;
- *Oppilaitosten ja koulutusorganisaatioiden johdolle suunnattu koulutus* johtamistaitojen ja inkluusiivisen koulutuksen arvojen ja käytäntöjen mukaisten näkemysten edistämiseksi;
- *Koulutuspolkuja ja -mahdollisuuksia inkluusiivisen koulutuksen opettajankouluttajille* jotta nämä voivat puolestaan tarjota inkluusiivisen koulutuksen laatua edistävää koulutusta opettajaopiskelijoille ja täydennyskoulutusta opettajille.

Inkluusiota edistävä toimintakulttuuri

On tärkeää, että oppilaitoksella tai muulla koulutusorganisaatiolla on yhteinen toimintakulttuuri, joka perustuu myönteiseen asenteeseen erilaisten oppijoiden oppilaaksi ottamista ja erilaisten tarpeiden täyttämistä kohtaan.

Yhteinen kulttuuri:

- *Kattaa kaikki sidosryhmät*: oppijat, heidän perheensä, opettajat ja muun henkilökunnan sekä paikallisen yhteisön;
- *On lähtöisin oppilaitoksen/koulutusorganisaation johdosta, jolla on inkluusiosta visio*, johon sisältyy selkeä näkemys koulun kehittämisestä, sekä erilaisten tarpeiden täyttämisen vastuista.

Inkluusiota edistävä organisaatiokulttuuri johtaa:

-
- *Käytäntöihin, jotka ehkäisevät syrjintää* kaikissa sen muodoissa ja joilla edistetään kaikille yhteistä koulua ja tarjotaan yhtäläisiä koulutusmahdollisuuksia kaikille oppijoille;
 - *Yhteistyökulttuuriin, joka mahdollistaa kumppanuuden vanhempien kanssa* ja moniammatilliset näkemykset;
 - *Opetuskäytäntöihin, joilla vastataan erilaisiin tarpeisiin* ja jotka nähdään pikemminkin tapana kehittää kaikkien oppilaiden opetuksen laatua kuin tiettyihin ryhmiin keskittyvänä toimintana.

Inklusiota edistävät tukirakenteet

Inklusiivisen koulutuksen tukirakenteita on monenlaisia, ja ne kattavat usein monen eri alan asiantuntijoita, erilaisia näkemyksiä ja työskentelytapoja. Vakiintuneet tukirakenteet voivat joko tukea inklusiota tai haitata sitä.

Inklusiivista koulutusta edistäviä tukirakenteita ovat:

- *Monista erilaisista palveluista, organisaatioista ja resurssikeskuksista muodostuvat rakenteet ja paikalliset tarpeet tuntevat asiantuntijat.* Tukirakenteiden pitäisi myös pystyä vastaamaan organisaatioiden, yksittäisten asiantuntijoiden ja perheiden erilaisiin tarpeisiin joustavasti;
- *Rakenteet, jotka koordinoivat työtä hallinnonalojen ja tukitiimien sisällä ja kesken* (opetus-, terveys- ja sosiaalipalvelut, jne);
- *Rakenteet, joiden koordinointi tukee parhaalla mahdollisella tavalla kaikkien oppijoiden onnistunutta siirtymistä elinikäisen oppimisen vaiheesta toiseen* (esiopetus, peruskoulu, peruskoulun jälkeinen ja työhön liittyvä koulutus).

Tällaiset tukirakenteet edellyttävät moniammatillista näkemystä, joka:

- *Yhdistää eri alojen ammattilaisten asiantuntemuksen ja näkökulmat* oppijoiden tarpeet huomioon ottavaksi kokonaisnäkemykseksi;
- *Hyödyntää osallistuvaa näkemystä*, joka edellyttää tuen hallinnoinnin painopisteen muutosta ja asiantuntijoiden panosta. Luokanopettajat ja oppijat ja heidän perheensä osallistuvat ja enenevässä määrin myös vastaavat tukipäätöksistä yhdessä eri alojen asiantuntijoiden kanssa. Tämä edellyttää merkittävää muutosta asiantuntijoiden asenteissa sekä heidän toimintatavoissaan.

Inklusiota edistävät joustavat resursointijärjestelmät

Rahoituspolitiikka ja -rakenteet ovat edelleen eräs tärkeimmistä inklusiioon vaikuttavista tekijöistä. Tilojen ja palveluiden rajattu tai olematon esteettömyys tai saatavuus voi olla este inklusiolle ja erityistä tukea tarvitsevien oppijoiden yhtäläisten mahdollisuuksien toteutumiseksi.

Koulutuksen rahoituksen ja resursoinnin inklusiota edistäviä – ei estäviä – mekanismeja ohjaa rahoituspolitiikka, joka:

- *On tarkoitettu tarjoamaan joustavia, tuloksellisia ja tehokkaita palveluita oppijoiden tarpeisiin;*
- *Edistää eri palveluiden ja alojen välistä yhteistyötä;*
- *Varmistaa koordinoinnin alueellisen ja kansallisen tason rahoitusrakenteiden välillä.*

Joustavat resursointijärjestelmät edistävät:

- *Hajautettua resurssien jakamista, mikä mahdollistaa paikallisorganisaatioiden tuen tuloksellisille inklusiokäytännöille. Hajautetut rahoitusmallit ovat todennäköisemmin kustannustehokkaampia ja vastaavat paremmin paikallisiin tarpeisiin;*
- *Mahdollisuutta rahoittaa ennaltaehkäiseviä lähestymistapoja koulutuksessa ja tehokasta tukea oppijoille, joiden erityistarpeet on tunnistettu;*
- *Mahdollisuutta tarjota resursseja inklusiiviseen opetukseen kouluissa useampien tekijöiden – ei pelkästään yksittäisten oppijoiden diagnosoitujen tarpeiden – perusteella. Tällaiset mahdollisuudet tuovat joustavuutta taloudellisten resurssien käyttöön, sillä niissä huomioidaan organisaatioiden tarpeet ja vaatimukset paikallisten ja kansallisen linjausten puitteissa.*

Inklusiota edistävät linjaukset

Inklusiivisen koulutuksen laadun edistäminen edellyttää selkeitä linjauksia. Koulutuspolitiikan tulisi edistää kaikille yhteistä koulua koulujen toimintakulttuurin ja johtamisen sekä opettajien käytännön toiminnan kautta.

Inklusiivisen koulutuksen laadun edistämistä tukevat linjaukset:

- *Huomioivat kansainväliset linjaukset ja aloitteet;*

- Ovat riittävän joustavia *vastaamaan paikallisiin tarpeisiin*;
- *Maksimoivat inklusiota tukevat tekijät* yksittäisen oppijan ja tämän vanhempien kohdalla sekä opettajan että koulutusorganisaation tasolla edellä esitetyllä tavalla.

Inklusiivisen koulutuksen toteuttamiseksi linjausten tavoitteista tulisi tiedottaa tehokkaasti kaikille opetusalan toimijoille. Koulutusallalla johtotehtävissä toimivilla on kaikilla tasoilla kansallisesta ja alueellisestä tasosta yhteisön ja organisaation tasoon asti merkittävä rooli inklusiivisen koulutuksen laatua kehittävien linjausten tulkitsoijoina ja toimeenpanijoina. Inklusiivisen koulutuksen laatua edistävien linjausten tulee ottaa huomioon asenteet erilaisia tuen tarpeita omaavia oppijoita kohtaan ja esittää toimia näiden tarpeiden täyttämiseksi. Tällaisissa linjauksissa:

- *Selvitetään opettajan, koulun/oppilaitoksen ja tukirakenteen/ palveluntarjoajan vastuut* sekä;
- *Kuvataan tukimahdollisuudet ja koulutustarjonta koskien edellä esitettyjä vastuita* kaikille asianosaisille.

Inklusiota edistäviä ja yksittäisten oppijoiden tuen tarpeisiin vastaavia linjauksia yhdistellään eri koulutusalojen, sektoreiden ja palveluiden välillä. Näiden linjausten tulee olla monivaiheisia ja moniammatillisia, ja edistää alojen välistä yhteistyötä sekä varmistaa, että:

- *Linjausten laatijat koulutus-, terveys- ja sosiaalialalla tekevät yhteistyötä* kansallisella ja paikallisella tasolla, mikä mahdollistaa ja aktiivisesti tukee monialaista lähestymistapaa elinikäiseen oppimiseen sen kaikissa vaiheissa;
- *Inklusiota tukevia joustavia järjestelyjä käytetään kaikessa koulutustarjonnassa.* Erilaisia tarpeita omaavien oppijoiden inklusioon tulee kiinnittää yhtä paljon huomiota niin toisen asteen opetuksessa, siirryttäessä koulusta työelämään, oppivelvollisuus-koulun jälkeen, korkeakoulutuksessa ja aikuiskoulutuksessa kuin varhaiskasvatus- ja esiopetusvaiheissakin;
- Linjauksilla pyritään *hyvien käytäntöjen jakamiseen ja tuetaan uusi-näkemysten, opetusmenetelmien ja -välineiden tutkimusta sekä kehitystä.*

Yleisten linjauksien tulisi lyhyellä aikavälillä sisältää erillinen inklusiivisen koulutuksen toimintasuunnitelma tai strategia. Pitkällä aikavälillä inklusiivisen koulutuksen tulisi olla itsestään selvä osa koulutuspolitiikkaa ja -strategioita.

Linjausten toteuttamisen seurannasta tulisi päättää jo niitä suunniteltaessa. Tähän kuuluu:

- *Sopivien indikaattorien tunnistaminen* linjausten ja käytännön toimien seurantaan;
- *Kumppanuuden edistäminen* koulujen, paikallisten päättäjien ja vanhempien välillä vastuun jakamiseksi tarjotuista palveluista;
- *Arviointimenettelyjen toteuttaminen* koulutusjärjestelmän kaikille oppijoille suunnatun opetustarjonnan laadun *arvioimiseksi*;
- Ja erityisesti *linjausten vaikutusten arvioimiseksi* kaikkien oppijoiden yhtäläisten mahdollisuuksien suhteen.

Inklusiota edistävä lainsäädäntö

Kaikessa inklusiiviseen koulutukseen mahdollisesti vaikuttavassa lainsäädännössä tulisi selkeästi todeta tavoitteena olevan inklusio. Tästä tavoitteesta seuraa, että kaiken julkisoikeudellisen lainsäädännön tulisi johtaa inklusiivista koulutusta edistäviä kehityskulkuja ja prosesseja tukeviin palveluihin.

Nimenomaisesti tulisi laatia:

- *Eri alat kattava ”integroitu” lainsäädäntö*, mikä johtaisi inklusiivisen koulutuksen ja muiden poliittisten linjausten välisen yhteneväisyyden lisääntymiseen;
- *Yksi lainsäädäntökehys, joka kattaisi inklusiivisen koulutuksen kaikilla koulutusaloilla ja -tasoilla.*

Kattava ja järjestelmällinen inklusiivisen koulutuksen lainsäädäntö, jossa otetaan kantaa joustavuuteen, monipuolisuuteen ja yhdenvertaisuuteen kaikissa oppilaitoksissa kaikkien oppijoiden kohdalla. Näin varmistetaan, että linjaukset, tarjonta ja tuki ovat yhdenmukaisia maan/alueen kaikissa osissa. Tällainen lainsäädäntö perustuu:

- *Oikeusnäkökohtiin* yksittäisten oppijoiden (sekä heidän perheensä tai huoltajansa) oikeudesta yleisopetukseen ja tarvittaviin tukipalveluihin kaikilla tasoilla;

- *Kansallisen lainsäädännön ja inklusiota koskevien kansainvälisten sopimusten ja julistusten vastaavuuteen.*

Yhteenveto

Tarkasteltaessa kehittämiskeskuksen toiminnan pääperiaatteita maiden sitoutuminen inklusion edistämiseen näkyy täysin segregoituun opetukseen osallistuvien oppijoiden määrän laskuna kaikkialla Euroopassa.

Inklusiivisen koulutuksen laadun kehittämisessä tarpeellisia muutoksia linjauksissa ja tarjonnassa voidaan ohjata edellä esitellyillä toisiinsa lomittuvilla ja toisiaan tukevilla pääperiaatteilla.

4. LISÄTIETOA

Kaikki tiedot, joihin viitataan tässä asiakirjassa, ovat saatavilla kehittämiskeskuksen sivuston *Key Principles* -osiosta:

<http://www.european-agency.org/agency-projects/key-principles>

Näihin kuuluvat:

- Kehittämiskeskuksen tutkimustulosten matriisi, joka tukee kolmannessa kappaleessa esitellyjä pääperiaatteita;
- Kaikki kehittämiskeskuksen asiakirjat ja muut tekstit, joihin tässä asiakirjassa viitataan joko linkkeinä tai ladattavassa muodossa.

Lähdeviitteet kaikkiin tämän asiakirjan pohjana käytettyihin aineistoihin luetellaan seuraavassa osiossa.

4.1 Kehittämiskeskuksen lähteet

Kyriazopoulou, M. ja Weber, H. (toim.) 2009. *Development of a set of indicators – for inclusive education in Europe (Indikaattorien kehittäminen – eurooppalaista inklusiivista opetusta varten)*. Odense: Euroopan erityisopetuksen kehittämiskeskus

Meijer, C. J. W. (toim.) 2003. *Special education across Europe in 2003: trends in provision in 18 European countries (Erityisopetus Euroopassa 2003: Erityisopetusta koskevat linjaukset 18 Euroopan maassa)*. Middelfart: Euroopan erityisopetuksen kehittämiskeskus

Meijer, C. J. W., Soriano, V. ja Watkins, A. (toim.) 2003. *Special Needs Education in Europe: Thematic Publication (Erityisopetus Euroopassa: Teemajulkaisu)*. Middelfart: Euroopan erityisopetuksen kehittämiskeskus

Meijer, C. J. W. (toim.) 2005. *Inclusive education and classroom practice in Secondary Education (Osallistava opetus ja opetuskäytännöt perusasteen ylempien luokkien opetuksessa)*. Middelfart: Euroopan erityisopetuksen kehittämiskeskus

Meijer, C. J. W., Soriano, V. ja Watkins, A. (toim.) 2006. *Special Needs Education in Europe: Provision in Post-Primary Education (Erityisopetus Euroopassa (Osa 2): Perusopetuksen alempien luokkien jälkeinen koulutustarjonta)*. Middelfart: Euroopan erityisopetuksen kehittämiskeskus

Soriano, V. (toim.) 2005. *Early Childhood Intervention: Analysis of Situations in Europe – Key Aspects and Recommendations (Erityinen tuki varhaislapsuudessa: Euroopan tilanneanalyysi – Tärkeitä näkökohtia ja suosituksia)*. Middelfart: Euroopan erityisopetuksen kehittämiskeskus

Soriano, V. (toim.) 2005. *Young Views on Special Needs Education: Results of the Hearing in the European Parliament (Nuorten näkemyksiä erityisopetukseen: Euroopan parlamentissa järjestetyn kuulemisen tuloksia)*. 3.11.2003. Middelfart: Euroopan erityisopetuksen kehittämiskeskus

Soriano, V. (toim.) 2006. *Individual Transition Plans – Supporting the Move from School to Employment (Yksilölliset siirtymäsuunnitelmat: Koulusta työelämään siirtymisen tukeminen)*. Middelfart: Euroopan erityisopetuksen kehittämiskeskus

Soriano, V., Kyriazopoulou, M., Weber, H. ja Grünberger, A. (toim.) 2008. *Young Voices: Meeting Diversity in Education (Nuorten ääni: Erilaisuuden kohtaaminen koulutuksessa)*. Odense: Euroopan erityisopetuksen kehittämiskeskus

Soriano, V., Grünberger, A. ja Kyriazopoulou, M. (toim.) 2009. *Multicultural Diversity and Special Needs Education (Kulttuurinen monimuotoisuus ja erityisopetus)*. Odense: Euroopan erityisopetuksen kehittämiskeskus

Watkins, A. (toim.) 2007. *Assessment in Inclusive Settings: Key issues for policy and practice (Arviointi inklusiivisissa oppimisympäristöissä: Keskeisiä kysymyksiä päättäjille ja alan ammattilaisille)*. Odense: Euroopan erityisopetuksen kehittämiskeskus

Watkins, A. ja D'Alessio, S. (toim.) 2009. *Assessment in Inclusive Settings: Putting Inclusive Assessment into Practice (Arviointi inklusiivisissa oppimisympäristöissä: Inklusiivisen arvioinnin käytännön toteutus)*. Odense: Euroopan erityisopetuksen kehittämiskeskus

Kaikki julkaisut ovat tarjolla enimmillään 21 kieliversiona kehittämiskeskuksen sivustossa osoitteessa: <http://www.european-agency.org/publications>

4.2 Muut lähteet

Euroopan erityisopetuksen kehittämiskeskus, 2007. *Lisbon Declaration: Young People's Views on Inclusive Education (Lissabonin*

julistus: Nuorten näkemyksiä inklusiivisesta koulutuksesta). Saatavana verkossa osoitteessa: <http://www.european-agency.org/publications/flyers/lisbon-declaration-young-people2019s-views-on-inclusive-education>

Euroopan komissio (DGXXII), 1996. *The Charter of Luxembourg (Luxemburgin peruskirja)*. Bryssel, Belgia

Euroopan komissio, 2007. *Communication from the Commission A coherent framework of indicators and benchmarks for monitoring progress towards the Lisbon objectives in education and training (Komission tiedonanto Yhdenmukainen luettelo indikaattoreista ja vertailuarvoista, joilla arvioidaan edistymistä Lissabonissa asetettujen koulutusalan tavoitteiden saavuttamisessa)* (helmikuu 2007)

Euroopan komissio, 2007. *Progress towards the Lisbon objectives in Education and Training. Indicators and Benchmarks (Edistyminen Lissabonissa asetettujen koulutusalan tavoitteiden saavuttamisessa: Indikaattorit ja vertailuarvot)*. Bryssel, komission työasiakirja, SEC (2007) 1284

Euroopan neuvosto, 2001. *Report from the Education Council to the European Council The concrete future objectives of education and training systems (Neuvoston (koulutus) raportti Eurooppa-neuvostolle Koulutusjärjestelmien konkreettiset tulevaisuuden tavoitteet)* (helmikuu 2001)

Euroopan neuvosto, 2009. *Council conclusions on a strategic framework for European co-operation in education and training ('ET 2020') (Neuvoston päätelmät eurooppalaisen koulutusyhteistyön strategisista puitteista) (ET 2020)*. Bryssel (toukokuu 2009)

Euroopan unioni, 1990. *Resolution of the Council and the Ministers of Education meeting with the Council of 31 May 1990 concerning Integration of children and young people with disabilities into ordinary systems of education (Neuvoston ja neuvostossa kokoontuneiden opetusministereiden päätöslauselma vammaisten lasten ja nuorten integraatiosta tavallisiin opetusjärjestelmiin)*. 31.5.1990. Euroopan unionin virallinen lehti C 162, 03/07/1990

Euroopan unioni, 1996. *Communication of the Commission on equality of opportunity for people with disabilities (Komission tiedonanto vammaisten yhtäläisistä mahdollisuuksista)*. KOM (96)406 lopullinen, 30.7.1996

Euroopan unioni, 1996. *Resolution on the human rights of disabled people (Päätöslauselma vammaisten ihmisoikeuksista)*. Virallinen lehti C 17, 22/10/1996

Euroopan unioni, 2001. *European Parliament Resolution on the Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions – Towards a barrier-free Europe for people with disabilities, adopted on 4 March 2001 (Euroopan parlamentin päätöslauselma komission tiedonannosta neuvostolle, Euroopan parlamentille, talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle ”Esteetön Eurooppa vammaisille”)*. (KOM (2000) 284 – C5-0632/2000-2000/2296 (COS))

Euroopan unioni, 2003. *Council Resolution of 5 May 2003 on Equal opportunities for pupils and students with disabilities in education and training (Neuvoston päätöslauselma, annettu 5 päivänä toukokuuta 2003, vammaisten oppilaiden ja opiskelijoiden yhtäläisistä mahdollisuuksista koulutukseen)*. Virallinen lehti C 134, 07/06/2003

Euroopan unioni, 2003. *Council Resolution of 15 July 2003 on promoting the employment and social integration of people with disabilities (Neuvoston päätöslauselma, annettu 15 päivänä heinäkuuta 2003, vammaisten työllisyyden ja sosiaalisen osallisuuden edistämisestä)*. (2003/C 175/01)

Euroopan unioni, 2003. *European Parliament Resolution on the Communication from the Commission to the Council and the European Parliament – Towards a United Nations legally binding instrument to promote and protect the rights and dignity of persons with disabilities (Euroopan parlamentin päätöslauselma komission tiedonannosta ”Tavoitteena oikeudellisesti sitova Yhdistyneiden kansakuntien asiakirja vammaisten oikeuksien ja ihmisarvon edistämiseksi ja suojelemiseksi”)*. (KOM(2003) 16 – 2003/2100 (INI))

UNESCO, 1994. *The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education (Salamanca julistus erityisopetuksen periaatteista, toimintatavoista ja käytännöistä)*. Pariisi: UNESCO

UNESCO, 2008. *’Inclusive Education: The Way of the Future’, International Conference on Education, 48th session, Final Report (Inklusiivinen koulutus: tulevaisuuden valinta, 48. kansainvälinen koulutuskonferenssi, loppuraportti)*. Geneve: UNESCO

UNESCO, 2009. *Policy Guidelines on Inclusion in Education (Koulutuksen inklusiolinjaukset)*. Pariisi: UNESCO

Yhdistyneet kansakunnat, 1948. *Universal Declaration of Human Rights (Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus)*. Saatavana verkossa: <http://www.un.org/en/documents/udhr/>

Yhdistyneet kansakunnat, 1960. *Convention against Discrimination in Education (Perussopimus koulutuksessa tapahtuvaa syrjintää vastaan)*. Saatavana verkossa: <http://www2.ohchr.org/english/law/education.htm>

Yhdistyneet kansakunnat, 1989. *Convention on the Rights of the Child (Yleissopimus lapsen oikeuksista)*. Saatavana verkossa: <http://www.unicef.org/crc/>

Yhdistyneet kansakunnat, 1993. *Standard Rules on the Equalisation of Opportunities for Persons with Disabilities (Yhtenäistetyt säännöt samanarvoisten mahdollisuuksien takaamiseksi vammaisille)*. Saatavana verkossa: <http://www.un.org/esa/socdev/enable/dissre00.htm>

Yhdistyneet kansakunnat, 2005. *Convention on the Protection and Promotion of Diversity in Cultural Expression (Yleissopimus kulttuuri-ilmaisujen moninaisuuden suojelemisesta ja edistämisestä)*. Saatavana verkossa: http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=31038&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

Yhdistyneet kansakunnat, 2006. *Convention on Rights of People with Disabilities (Yleissopimus vammaisten oikeuksista)*. Saatavana verkossa: <http://www.un.org/disabilities/convention/conventionfull.shtml>

Watkins, A. (toim.) 2003. *Key Principles for Special Needs Education – Recommendations for Policy Makers (Erityisopetuksen pääperiaatteet – Suosituksia päättäjille)*. Middelfart: Euroopan erityisopetuksen kehittämiskeskus

Watkins, A. (toim.) 2009. *Special Needs Education – Country Data 2008 (Erityisopetuksen maakohtaiset tiedot 2008)*. Odense: Euroopan erityisopetuksen kehittämiskeskus

Kehittämiskeskuksen *Pääperiaatteet*-sarjan ensimmäinen raportti julkaistiin vuonna 2003, ja se perustui kehittämiskeskuksen siihen mennessä tekemiin tutkimuksiin. Tämä julkaisu perustuu kehittämiskeskuksen vuodesta 2003 nykyhetkeen saakka tekemään työhön.

Samoin kuin ensimmäinen raportti, myös tämä raportti on koulutuspolitiikan toimijoiden laatima, ja sen tarkoituksena on tarjota muille eurooppalaisille toimijoille yhteenveto kehittämiskeskuksen teematyöhön perustuvista keskeisistä poliittisista linjauksista.

Tarkoitus on tuoda esiin koulutuspolitiikan keskeisiä alueita koskevia suosituksia, joilla voidaan edistää erityyppistä erityistä tukea tarvitsevien oppijoiden inklusiivista opetusta.

Raportin pääviesti on, että nämä keskeisiä alueita koskevat suositukset ovat myös kaikille oppijoille tarjottavan laadukkaan opetuksen perustana.

